

Datum 20-12-2024
Onderwerp Reactie op de nieuwe Wet Stelsel Openbare
Bibliotheekvoorzieningen (Wsob)
Referentie JB/AD/077

Ministerie OCW
T.a.v. minister Bruins
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Geachte minister Bruins,

De Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (WSOB) is aan verandering onderhevig en de consultatieronde biedt een kans voor betrokken partijen om hun mening te geven. Biblionet Drenthe heeft deze gelegenheid aangegrepen om een reactie in te dienen. Dit document bevat een aantal overwegingen en voorstellen die specifiek gericht zijn op de context van Drenthe, met inachtneming van de bredere landelijke ontwikkelingen.

Provinciale
ondersteunings-
instelling
Bibliotheken Drenthe

Toegang tot een volwaardige bibliotheek

De kern van de nieuwe WSOB is het uitgangspunt dat 'alle inwoners van Nederland binnen een redelijke afstand toegang dienen te hebben tot een volwaardige openbare bibliotheekvestiging.' Deze ambitie is zowel noodzakelijk als uitdagend, vooral in nadrukkelijker landelijke gebieden zoals Drenthe. Hoewel de wet expliciet de verantwoordelijkheid van gemeenten en provincies benadrukt, is het belangrijk om op te merken dat de wijze van invulling van deze verantwoordelijkheid kan leiden tot verschillen in het aanbod van bibliotheekdiensten. Het is van cruciaal belang dat de nieuwe wet zowel de toegang tot fysieke bibliotheken waarborgt als de bredere maatschappelijke rol van bibliotheken in stand houdt en versterkt.

Evaluatie van de huidige Wsob en SPUK

De huidige Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (WSOB) is de afgelopen jaren geëvalueerd om te beoordelen in hoeverre deze wet bijdraagt aan het versterken van het bibliotheekwerk in Nederland. Deze evaluatie heeft belangrijke bevindingen opgeleverd, waarbij met name de verschraling van het bibliotheekaanbod werd benadrukt. Tussen 2012 en 2021 ging het aantal bibliotheekvoorzieningen in Nederland met meer dan 100 locaties achteruit. Deze afname is deels te wijten aan de druk die op gemeentelijke budgetten ligt, vooral in plattelands- en krimpggebieden zoals Drenthe, waar de bevolkingsdichtheid lager is en de financieringsmogelijkheden beperkter. De Specifieke Uitkering (SPUK), die momenteel gemeenten ondersteunt bij het onderhouden en versterken van de fysieke bibliotheekinfrastructuur, speelt een belangrijke rol in het behoud van het bibliotheeknetwerk. Echter, hoewel deze regeling tot 2025 is vastgesteld, blijft de vraag hoe het bibliotheekwerk op de lange termijn duurzaam kan worden versterkt. Er is een groeiende bezorgdheid dat de focus van de SPUK te sterk ligt op de fysieke voorzieningen, waardoor de bredere maatschappelijke functie van bibliotheken als sociaal-culturele en educatieve instellingen in de periode na 2025 niet voldoende wordt ondersteund.

Zorgplicht en fysieke minimumnorm

Een belangrijk onderdeel van de nieuwe wet is de introductie van een zorgplicht voor gemeenten en provincies om de beschikbaarheid en bereikbaarheid van een fysieke bibliotheekvoorziening te waarborgen. De wet legt vast dat er per gemeente minimaal één volwaardige bibliotheekvestiging dient te zijn, met een collectie en een voorgestelde minimumnorm van 15 professioneel bemande openingsuren per week. Dit is een stap in de goede richting, maar wij willen benadrukken dat de zorgplicht niet alleen gericht zou moeten zijn op de fysieke infrastructuur.

De versterking van bibliotheekwerk moet een bredere, meer holistische benadering volgen, waarbij ook de maatschappelijke impact van bibliotheken wordt meegenomen, bijvoorbeeld door te investeren in de doorontwikkeling van de bibliotheek als sociaal-culturele en educatieve voorziening. Wij willen dan ook pleiten voor een expliciete en structurele verankering van deze bredere visie in de wet. De basis hiervoor kan worden gelegd door de vijf bibliotheekfuncties expliciet te koppelen aan de zorgplicht, zodat de bibliotheek niet alleen een fysieke ruimte is, maar ook een sociaal-culturele en educatieve rol speelt. Dit voorkomt dat de bibliotheek enkel als een 'leenkantoor' fungeert en versterkt de positie van bibliotheken in hun lokale gemeenschap, doordat een de wettelijke basis ontstaat om bibliotheekvoorzieningen stap voor stap te verbeteren en de maatschappelijke relevantie van de bibliotheken te waarborgen. De verankering van een dergelijk groeiemodel in meerjarenplannen moeten leiden tot een dynamisch proces waarin de zorgplicht steeds verder wordt aangescherpt in lijn met de lokale behoeften en maatschappelijke opgaven. In dit proces is logischerwijs een rol voor provincies en POI's (Provinciale Ondersteuningsinstellingen) weggelegd, maar die rol verdient zorgvuldig uitwerking, waarbij de te voorziene taakverzwaring en mogelijke complicaties in de uitvoering explicieter onvoldoende tot uiting komen in voorliggend wetsvoorstel.

Tot slot

In Drenthe hebben veel gemeenten te maken met demografische en financiële uitdagingen die de toekomst van het bibliotheekwerk onzeker maken. Dit zou kunnen leiden tot verschraving van het bibliotheekaanbod, wat niet in lijn is met de doelstellingen van de wet. Wij stellen voor om in de uitvoering van de zorgplicht in Drenthe expliciet rekening te houden met de lokale context, zodat de wet niet alleen als een dwingend kader fungeert, maar ook als een instrument voor maatwerk en groei.

Drents bibliotheekwerk onderschrijft de hoofdlijnen van de nieuwe WSOB, maar wij pleiten voor een sterkere verankering van de bredere maatschappelijke functie van bibliotheken in de zorgplicht. Dit zou moeten voorkomen dat de wet enkel leidt tot het in stand houden van een fysieke minimumnorm, terwijl de maatschappelijke rol van bibliotheken verder verschaalt. De zorgplicht moet nadrukkelijk gericht zijn op het duurzaam maatschappelijk relevant houden van bibliotheken, met aandacht voor de vijf wettelijke bibliotheekfuncties en de specifieke lokale behoeften.

Met deze reactie hopen wij bij te dragen aan een wet die de toekomstbestendigheid van bibliotheken in Drenthe en daarbuiten waarborgt, zodat bibliotheken ook in de toekomst een vitale rol blijven spelen in het maatschappelijke leven.

Met vriendelijke groet,

John Brandsma
Interim directeur-bestuurder